

Posudek oponenta bakalářské práce

DOLEŽAL, Jan. *Význam online bohoslužby z postcovidové perspektivy*. HTF UK: Praha 2023.

Oponent. Pavel Kolář, Th.D.

Student J. Doležal zvolil pro svoji kvalifikační práci **aktuální téma**, kterému byla dosud věnována v českém akademickém prostředí pozornost spíše v rámci konferenčních a diskuzních fór. V Církvi československé husitské (CČSH), které se J. Doležal věnuje, je cílené a širší zhodnocení pastoračních zkušeností z období protipandemických omezení stále důležitým úkolem, k jehož splnění předložená práce může přispět.

Její jádrem je výzkum realizovaný mezi duchovními zaměřený na, realizovaný mezi duchovními CČSH, ve kterém se J. Doležal zaměřil na využití moderních digitálních technologií k realizaci pastorační činnosti v době protipandemických opatření spojených s Covid 19 a jejich dalšímu využívání v současné postcovidové době. Z mnoha dílčích pastoračních činností zvolil za předmět svého výzkumu **realizaci bohoslužeb**. Jinou pastorační činností realizovanou v oné době byly např. interaktivní online biblické hodiny vedené ThDr. Petrem Šanderou, který v současné době spolu se svojí ženou také tvoří homiletický podcast.

Práce přináší **nové poznatky**, které nicméně mají jen dílčí vypovídací hodnotu, což J. Doležal ví. Je to dáno zejména tím, že se výzkumu z celkového počtu 150 oslovených duchovních zúčastnilo jen 33 z nich. (Nízká návratnost dotazníků a anket je bohužel jedno z trvalých omezení tematických výzkumů na půdě CČSH, která jinak získává statistická data zejména v rámci pravidelných výkazů duchovenské a pastorační činnosti duchovních.) Za nejcennější zjištění lze pokládat jak to, že mnozí věřící z oslovených náboženských obcí kladně přijali realizaci synchronní online bohoslužby a někteří duchovní pokládají pokračování této praxe i v postcovidové době za důležitou součást své misijní činnosti (násobný počet lidí v kontaktu s náboženskou obcí) a služby dlouhodobě nemocným či lidem s omezeným pohybem.

Ačkoli je výzkum realizovaný formou dotazníku prezentován jako kvalitativní, **kvalitativních dat** (údajů) **obsahuje relativně málo**. Dotazník byl koncipován spíše tak, aby odpovědná osoba (např. vikář nebo biskup) získala **přehled** o realizaci online bohoslužeb v době vládních protipandemických opatření než jedinečný **vhled** do toho, co vedlo duchovní k rozhodnutí online bohoslužby realizovat (nebo se do toho vůbec nepouštět); co nového se museli naučit; jak si poradili s technickými obtížemi; jak to změnilo jejich pohled na náboženskou obec a svoji pastorační odpovědnost; jak přistupovali k bohoslužbě; jak ji měnili a jaké znalosti při tom uplatnili, jakým jiným způsobem udržují kontakt s těmi, pro které je synchronní online bohoslužba v její hybridní formě stále realizována, apod. ... Ačkoli J. Doležal některé tyto otázky v teoretické části zmiňuje, při samotné realizaci výzkumu na ně příliš nedošlo. Nejsem si proto jistý, zda se mu zcela podařilo (kvalitativně) zkoumat **význam** online bohoslužby, a to v době postcovidové. Ke „**zhodnocení využívání** živého vysílání bohoslužeb ... během pandemie“ v rámci dříve zmíněných omezení však autor dospěl.

V interpretační části práce jen **ojediněle propojuje jednotlivá data** získaná z dotazníku. Existuje v datech vztah (souvislost) mezi základní charakteristikou náboženských obcí (velikostí náboženské obce, pravidelností bohoslužeb, věkovým průměrem) a realizací či absencí online bohoslužby v nich? Nebo tím, proč duchovní zvolili pro danou náboženskou obec danou formu digitalizace bohoslužby? I zjištění, že žádná ze zjišťovaných charakteristik NO nemá souvislost s realizací či absencí online bohoslužeb, by bylo důležitým poznatkem...

Za zdařilé pokládám rozhodnutí J. Doležala prezentovat ve 3. kapitole vybrané zahraniční výzkumy, které se týkaly témat podobných těm, jimž se věnuje ve svém výzkumu. Ačkoli komparace jejich výsledků s jeho vlastními zjištěními může být jistě jen velmi omezená, některé shody mezi nimi, kterých si J. Doležal všímá, jsou zajímavé. Jinak přináší kapitola spíše velmi stručnou prezentaci vybraných sociálně psychologických, sociologických a teologických témat spojených s působením nových médií na pojetí pastorace a rozvoj jejích nových forem. **Postrádám** v ní systematické **vymezení základních pojmů**, které jsou v práci užívány a které by také přispěly k odborné kultivaci diskuze o digitalizaci pastorační činnosti CČSH, ke které chce J. Doležal svým výzkumem přispět. Postrádám také jasné **spojení teoretické části s volbou kvalitativního výzkumu formou standardizovaného dotazníku a jeho jednotlivých otázek**.

Ačkoli v úvodní části J. Doležal avizuje, že se v závěru práce bude věnovat i teologickým tématům spojeným s online bohoslužbami (s. 2), jejich ucelenou reflexi jsem v práci nenašel. Částečně se jí věnuje v kapitole třetí, nicméně pouze náznakově. Už sám její název ukazuje na nedostatečné rozlišování. Thereza Berger ve svých textech přesvědčivě ukázala, že v případě online bohoslužeb nemůžeme bez bližší kvalifikace hovořit o absenci fyzické přítomnosti věřících při účasti na ní. Jejich fyzická přítomnost bohoslužebnému dění je vyjádřena např. postojem (mohou povstat, naslouchat v sedě, pokleknout, činit znamení kříže), různými formami komunikace (např. přímým vstupem do vysílání nebo formou chatu) apod.

Úvodní odstavec třetí kapitoly, který pojednává o neděli, nesprávně interpretuje genezi neděle jako základního a obecně přijímaného dne pro společná shromáždění v rámci křesťanství. Neděle toto postavení v křesťanských komunitách získala již před Konstantinem I. (s. 10).

Pravidelné bohoslužby i jiná setkání nebyla v ČR „postavena mimo zákon“ (s. 10). Naopak, byly omezeny či zakázány usnesením právě na základě zákona a v jeho mezích (o čemž však někteří občané pochybovali). Ústavní pořádek ČR, pokud je mi známo, nezná tento pojem.

Na str. 39 pak J. Doležal hovoří o tom, že někteří duchovní na základě vládních usnesení omezili množství zúčastněných věřících na bohoslužbách „na nezbytné minimum“. Usnesení vlády však nestanovilo minimum, ale maximum osob, které se mohou za určitých podmínek setkat při společné bohoslužbě v tomu určených společných prostorech.

V práci jsou užity dva odlišné způsoby uvádění bibliografických údajů.

Autor se také nevyvaroval stylistických a gramatických chyb.

Práci hodnotím v rozmezí **velmi dobře/dobře**.

V Praze dne 23. 08. 2023

Pavel Kolář, Th.D.